

Miejsca i szlaki

Anna Hejna, Armin Mikos v. Rohrscheidt

Waloryzacja potencjału turystyczno-kulturowego Powiatu Wrzesińskiego.

1. Ankieta waloryzacyjna

Kategoria I: Potencjalne cele turystyki kulturowej

I.A: Zabytki:

I.A. a) Obiekty sakralne:

Mniejszy lub częściowo zachowany zespół sakralny (pierwsze dwa) (3)

Klasztor pofranciszkański pw. Ścięcia Głowy św. Jana Chrzciciela w Pyzdrach (3)

Zespół Klasztorny w Biechowie (3)

Inna świątynia innych wyznań i religii Z (2)

Kościół Ewangelicko- Augsburgski Września (2)

Inny obiekt sakralny o znacznych walorach architektonicznych (za pierwsze trzy) (4) –

Parafia pw. św. Ap. Szymona i Judy Tadeusza w Kołaczkowie (4)

Kościół drewniany pw. św. Andrzeja w Nowej Wsi Królewskiej (4)

Kościół farny pw. Wniebowzięcia NMP i Świętego Stanisława BM we Wrześni (4)

I.A. b) Zamki i pałace:

Zamek lub pałac historyczny ZD (za pierwsze trzy) (3)

Pałac w Kołaczkowie (3)

Zamek lub pałac stylizowany D (za pierwsze dwa*) (2)

Pałac w Miłostawiu (2)

Ruina historycznego zamku, pałacu, grodu niedostępna (za pierwsze trzy****) (1)

Ruiny Zamku w Pyzdrach (1)

I.A. c) Inne zabytkowe obiekty architektoniczne i techniczne:

Budynek – miejsce ważnych wydarzeń ZD (pierwsze dwa***) (4)

Budynek Bazaru w Miłostawiu (4)

Budynek o znacznych walorach architektonicznych Z (pierwsze trzy****) (3)

Zabytkowa Kuźnia w Kołaczkowie (3)

Domy z II połowy XVIII wieku w Pyzdrach (3)

I.A. d) Obiekty militarne:

brak

Za bardzo dobry stan konserwacji i estetyki najważniejszych trzech obiektów (element uznaniowy) można doliczyć w sumie od 1 do 2 punktów dla całego regionu) (1)

I.B. Miejsca historyczne lub znaczące:

I.B. a) Budowle historyczne i monumenty:

Monumenty (pomniki) o znaczeniu krajowym (do trzech*) (6)

Pomnik Dzieci Wrzesińskich we Wrześni (6)

Pomnik Juliusza Słowackiego w Miłostawiu (pierwszy w Polsce) (6)

Monumenty (pomniki) o znaczeniu regionalnym (do trzech) (2)

Pomnik Wiosny Ludów w Miłosławiu (2)
Pomnik Wiosny Ludów w Sokołowie (2)
Miejsca historyczne o znaczeniu krajowym (do trzech) (4)
Gród w Grzybowie (4)
Miejsca historyczne o znaczeniu regionalnym, (do trzech**) (2)
Odrestaurowane przejście graniczne w Borzykowie (2)
Pozostałości Zamku w Pyzdrach (2)

I.B. b) Cmentarze historyczne

Pojedyncze miejsce pochówku osobistości znanej w skali regionu (do trzech) (1)
Grób Józefa Rydzewskiego, Kapitana wojsk powstańczych z 1863r (Cmentarz i Trzy Krzyże w Pyzdrach) (1)
Grób generała R. Abrahama, obrońcy Lwowa (Cmentarz Parafialny przy ul. Gnieźnieńskiej) (1)
Inny cmentarz zabytkowy z ciekawymi obiektami sztuki sepulkralnej*** (do dwóch) ZD (1)
Cmentarz Olęderki w Nekielsce (1)

I.B. c) Budowle współczesne

brak

I.C) Pojedyncze dzieła sztuki:

Pojedyncze obiekty sztuki o znaczeniu regionalnym (do trzech)(3)
Obraz Matki Boskiej Pocieszenia w Klasztorze w Biechowie (3)

I.D. Muzea i wystawy (w tym skanseny, galerie, muzea techniki)

Muzea o znaczeniu regionalnym (do trzech) (5)
Muzeum Regionalne im. Dzieci Wrzesińskich, Września (5)
Muzeum o znaczeniu lokalnym (do trzech)(3)
Muzeum Regionalne, Pyzdry (3)
Lokalne izby pamięci, ogólnodostępne prywatne kolekcje pamiątek (do trzech****) (1)
Izba Pamięci Władysława Reymonta, Kołaczkowo (1)
Przewodnicy obiektowi stali (2)
Muzeum Regionalne im Dzieci Wrzesińskich (2)
Przy muzeach regionalnych i lokalnych punkty dodatkowe za:
Stałe godziny otwarcia (1)
Muzeum Regionalne im Dzieci Wrzesińskich (1)

I.E. Eventy kulturowe:

Regularne eventy kultury masowej o znaczeniu krajowym (do trzech) (6)
Września: Ogólnopolski Festiwal Sztuki Filmowej „Prowincjonalia” -luty (6)
Regularne eventy kultury masowej o znaczeniu regionalnym (do trzech) (4)
Września: Festiwal Twórców Polskiej Piosenki we Wrześni- lipiec (4)
Grzybowo: Ogólnopolski Zjazd Wojowników Słowiańskich – sierpień (4)

I.F. Funkcjonujące zakłady przemysłowe:

brak

I.G. Kulturowo znacząca oferta przyrodnicza:

Park Krajobrazowy na terenie regionu (do trzech) (2)
Żerkowsko- Czeszewski Park Krajobrazowy (2)

Nadwarciański Park Krajobrazowy (2)

Rezerwat przyrody na terenie regionu (Poza Parkami Narodowymi i Krajobrazowymi) do trzech) (1)

„Dwunastak”- okolice Miłosławia (1)

Ogród przy rezydencji, park kultywowany (za pierwsze dwa obiekty) (2)

Zespół Pałacowo- Parkowy w Miłosławiu (2)

Park miejski duży, kultywowany, bez obiektów sztuki (za pierwsze dwa) (1)

Parku Miejskim im. Marszałka Józefa Piłsudskiego we Wrześni (1)

Park im. Dzieci Wrześnińskich we Wrześni (1)

I.H. Szlaki kulturowe:

Przebiegające przez region lub jego miejscowości materialne szlaki kulturowe o znaczeniu krajowym (7)

Szlak Piastowski: Września, Grzybowo (7)

Wirtualne szlaki turystyczne, przebiegające przez teren regionu (za pierwsze trzy) (2)

Trasa archeologiczna- Biechowo- Bugaj ok. 80 km (2)

Trasa romantyczna śladami Mickiewicza i Słowackiego- Miłosław- Orzechowo.....Czeszewo- Miłosław ok. 58 km (2)

„Szlakiem Kosynierów”- Czeszewo- Miłosław ok. 15 km (2)

Kategoria II: Elementy obsługi turystycznej:**II.A. Informacja turystyczna:**

Aktualny własny materiał informacyjny wysokiej jakości na temat regionu lub jego miejscowości (ogólnie) (2)

Informator turystyczny „Tutaj Warto” wydany marzec 2008 (2)

II.B. Infrastruktura turystyczna:

Hotele 5,4,3,2,1-gwiazdkowe, hostele, schroniska, kwatery zorganizowane – (za pierwsze dwa obiekty każdej kategorii) (2)

Hotele 3-gwiazdkowe :

Hotel Kosmowski, Września (2)

Hotel Boss, Miłosław (2)

Hotele 2-gwiazdkowe:

Hotel „Jola” Zasutowo, gm Nekla(2)

Schroniska:

Szkolne Schronisko Wycieczkowe(2)

Kwatery zorganizowane:

Gospodarstwo Agroturystyczne „Wójtostwo”, Pyzdry(2)

Istniejąca oferta pakietowa hoteli z usługami turystycznymi (za pierwsze dwie oferty w różnych klasach) (1)

Hotel Boss, Miłosław (1)

Inne restauracje (za pierwszy obiekt) (1)

Restauracja Królewska Września (1)

Dodatkowe punkty za restauracje otwarte po godzinie 22 (za pierwszą) (1)

Restauracja Królewska Września (1)

Bistra, bary (za pierwszy obiekt) (1)

Bar Mleczny, Września Warszawska 2 (1)

Możliwość wynajęcia na miejscu autokaru, minibusa, samochodu (za pierwsze dwie oferty) (2)

Trans Rom S.C. Przedsiębiorstwo Usługowo- Handlowe, Września Wyspiańskiego 6 (2)

„Ren Trans” Firma Handlowo - Grzegorz Błażków, Września Mierosławskiego (2)

II.C. Infrastruktura komunikacyjna:

Lotnisko z połączeniami międzynarodowymi w odległości mniej niż 50 km od centrum regionu (1 godzina na dotarcie) (4)

Port Lotniczy Poznań – Ławica (4)

Duży dworzec kolejowy na miejscu (za pierwszy) (3)

Dworzec PKP Września (3)

Dworzec autobusowy na miejscu (za pierwszy) (2)

Dworzec PKS Września (2)

Autostrada lub droga szybkiego ruchu w odległości mniej niż 20 km(za pierwsze dwie) (4)

Autostrada A-2 Września- Warszawa, Moskwa, Berlin (4)

Droga ekspresowa lub droga główna krajowa w odległości mniej niż 10 km (za pierwsze dwie) (2)

Droga krajowa nr 2: Świecko – Poznań - Września – Konin – Kutno – Warszawa – Terespol(2)

Droga krajowa nr 15: Wrocław – Trzebnica - Krotoszyn – Września – Gniezno – Toruń – Ostróda - Olsztyn (2)

II.D. Promocja turystyczna:

Wydawanie regularnych publikacji o charakterze promocyjnym (za pierwsze dwa w ostatnim roku)(1)

Promocja przez Fundację „Tutaj Warto” ul. Wrzesińska 19 62-320 Miłostaw (1)

Kategoria III: Pozostała oferta czasu wolnego:

III.A. Instytucje Kultury

Kino stałe (za pierwszy obiekt) (2)

Kino Trójka – Września (2)

III.B. Atrakcje krajobrazowe:

Pomniki przyrody (za pierwsze dwa) (1)

Dąb szypułkowy "Stefan" przy ul. 3 Maja (1)

Głaz narzutowy z granitu w Parku Miejskim im. Marszałka Józefa Piłsudskiego (1)

III.C. Oferta sportowa, edukacyjna i rekreacyjna:

Baseny kryte ogólnodostępne – (za pierwszy obiekt) (2)

Świat Wodny CENOS – kryta pływalnia ul. Koszarowa 8 (2)

Stała oferta kursów językowych ogólnodostępnych (za pierwszą ofertę) (2)

DIRECT Szkoła Języków Obcych, Września ul. Rynek 14 (2)

Stadiony sportowe (za pierwszy obiekt) (1)

Stadion Miejski przy ulicy Kosynierów, Września (1)

Kategoria IV: Inne czynniki wspierające turystykę kulturową:

IV. A. Instytucje w regionie:

Obecność innej uczelni wyższej w regionie (za pierwsze dwie) (2)

Wyższa Szkoła Handlu i Rachunkowości w Poznaniu, Wydział Zamiejscowy we Wrześni (2)

Nauczycielskie Kolegium Języków Obcych we Wrześni (opieka naukowo-dydaktyczna:

Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu) (2)

IV.B. Oferta turystyki zdrowotnej w regionie:

brak

IV.C.Oferta turystyki biznesowej w regionie:

brak

IV.D. Oferta shoppingu w regionie:

brak

IV.E. Zagraniczne Partnerstwa Miast i Regionów:

Istnienie zagranicznych związków partnerskich regionu lub jego miejscowości (pierwsze cztery) (1)

Września- Garbsen (Niemcy) (1)

Września- Nottingham (Wielka Brytania) (1)

Punkty:

I KATEGORIA: 115

II KATEGORIA: 38

III KATEGORIA: 7

IV KATEGORIA: 6

RAZEM :166 punktów**2. Ocena regionu z punktu widzenia turystyki kulturowej**

Mikroregion Wrzeński posiada średni potencjał turystyczno-kulturowy (115 punktów). Względnie niewysoka punktacja wynika między innymi z faktu, że jakkolwiek na jego obszarze znajduje się kilka bardzo ciekawych obiektów, to jednak większość z nich nie jest udostępniana turystom. Często wykorzystywane są one w innych celach (jak np. historyczny i związany z XIX-wieczną walką o kulturę polską pałac w Miłosławiu, w którym znajduje się gimnazjum). Innym znacznym minusem w odniesieniu do wykorzystania potencjału turystyczno-kulturowego tego regionu jest również niemal nie istniejąca promocja turystyczna powiatu.

Turystyka kulturowa znajdzie na terenie mikroregionu kilka ciekawych destynacji, jednak są one tematycznie rozproszone, co powoduje, że trudno wskazać dominującą formę tej turystyki, nadającą się do szczególnego promowania. I tak na przykład w okolicach Wrześni znajdują się dwa znaczące obiekty pałacowe. Pierwszym jest wymieniony wyżej zespół pałacowy w Miłosławiu, zaprojektowany przez Karla Friedricha Schinkla, przebudowany na polecenie Seweryna Mielżyńskiego. Drugim jest pałac w Kołaczku, gdzie w okresie międzywojennym zamieszkiwał polski noblista Władysław Reymont. Obecnie znajduje się w nim Gminny Ośrodek Kultury, biblioteka oraz Izba Pamięci Władysława Reymonta. Z kolei na terenie mikroregionu położonych jest szereg mało znanych a ciekawych obiektów sakralnych. Są to budowle z różnych okresów. Wśród nich jest pewna grupa kościołów drewnianych, z których najcenniejszym jest świątynia w Nowej Wsi Królewskiej. W powiecie znajduje się także cenny zespół klasztorny Paulinów w Biechowie, jak również znaczna liczba kościołów o ciekawej architekturze (m.in. kościół farny we Wrześni).

Omawiany obszar może być atrakcyjnym celem turystyki historycznej, w tym edukacyjnej. Dużym atutem powiatu wrzeńskiego z punktu widzenia tej formy turystyki kulturowej jest fakt, że jest on miejscem kilku ważnych wydarzeń historycznych. Znaczna część wielkopolskich wydarzeń Wiosny Ludów 1848 oraz Strajk Dzieci Wrzeńskich na początku XX wieku nie pozostały bez echa w polskiej historiografii i w pamięci narodu. Z kolei relikty olbrzymiego (być może współ-stołecznego) piastowskiego grodu w Grzybowie oraz odrestaurowane przejście graniczne (pomiędzy terytoriami zaborów pruskiego i

rosyjskiego) w Borzykowie przypominają o ważnych okresach w dziejach państwa i narodu i mogą być nośnikami treści symbolicznych.

Z punktu widzenia kulturowej turystyki eventowej powiat ma dwa znaczące atuty. Jeden z nich to zyskujący z roku na rok na znaczeniu Ogólnopolski Festiwal Sztuki Filmowej „Prowincjonalia” we Wrześni (event kultury wysokiej), drugi to zjazd Zjazd Wojowników Słowiańskich w Grzybowie - event masowy o tematyce historycznej, odwołujący się do epoki wczesnego Średniowiecza, wspierany i promowany przez aktywne działania miejscowych grup inscenizacji historycznej. Grzybowska impreza mogłaby stać się jedną z głównych atrakcji Szlaku Piastowskiego, przebiegającego przez rejon Wrześni. Wydaje się, że właśnie w tej dziedzinie szanse na rozwój turystyki kulturowej w powiecie mogą być największe.

Infrastruktura komunikacyjna na terenie powiatu jest dość dobrze rozwinięta. Centralny ośrodek mikroregionu położony jest przy zjeździe z autostrady A2 Poznań-Łódź, stanowiącej część międzynarodowego korytarza komunikacyjnego na linii Moskwa-Berlin. We Wrześni krzyżują się także dwie drogi krajowe: nr 2 ze Świecka przez Poznań, Konin, Warszawę do Terespoła oraz nr 15 z Wrocławia przez Trzebnicę, Krotoszyn, Gniezno, Inowrocław, Toruń i Ostródę do Olsztyna.

Relatywnie dobrze rozwinięta jest także baza noclegowa w powiecie. Hotele są rozmieszczone równomiernie w całym mikroregionie. Głównym mankamentem w tej dziedzinie jest brak hoteli klasy najwyższej, 4 i 5-ciogwiazdkowych.

Turystyczna atrakcyjność powiatu wrzesińskiego mogłaby zostać podniesiona bez znacznych inwestycji przede wszystkim przez zaplanowanie i rozpoczęcie aktywnej promocji regionu, opartej o jego najznaczniejsze atuty. Duże znaczenie dla wykreowania obszaru jako destynacji turystyki kulturowej miałyby zwłaszcza prowadzona w ogólnopolskiej skali promocja wymienionych wyżej dwóch eventów kulturowych. Warte rozważenia byłoby także stworzenie lokalnego pakietu turystycznego, który w oparciu o uczestnictwo w tych eventach oferowałby turystom obok usług noclegowych i gastronomicznych m.in. także jednodniową wycieczkę kulturową po mikroregionie. Mogłoby to przyczynić się do zatrzymania przynajmniej części uczestników obu eventów o jeden dzień dłużej.

3. Września i powiat wrzesiński jako destynacja turystyki kulturowej

Turystyka dziedzictwa kulturowego:

Najważniejszym obiektem powiatu wrzesińskiego, przyciągającym zwolenników tej formy turystyki kulturowej jest grodzisko w Grzybowie, stanowiące ponadto istotne ogniwo na Szlaku Piastowskim. W tym miejscu można zorientować się w skali budowli obronnych, wznoszonych przez pierwszych Piastów. Planowane otwarcie tutaj w roku 2010 nowoczesnej placówki muzealnej prawdopodobnie znacznie zwiększy liczbę turystów, odwiedzających Grzybowo.

Turystyka eventowa i żywej historii:

Sezon turystyczno-kulturalny mikroregionu zdominowany jest przez dwie znaczące imprezy: doroczny Międzynarodowy Zjazd Wojowników na grodzie w Grzybowie należący do imprez popularnej turystyki kulturowej i stanowiący jeden z największych polskich festynów żywej historii (por. wywiad w niniejszym numerze TK), oraz festiwal filmowy Prowincjonalia (przyciągający zwłaszcza miłośników turystyki filmowej). Dzięki tym imprezom Września jest od szeregu lat coraz lepiej dostrzegana na mapie polskich eventów kulturowych. W najbliższej przyszłości mogą one także stanowić główne impulsy dla rozwoju turystyki w regionie.

Turystyka historyczna i archeologiczna:

Dzięki przebieganiu przez powiat południowej odnogi Szlaku Piastowskiego niewielka (jak dotąd) część turystów zwiedzających ten najbardziej znany polski szlak kulturowy pojawia się także w okolicach Wrześni. Ich cel stanowią obiekty wchodzące w skład Szlaku: gród w Grzybowie, Muzeum im. Dzieci Wrzesińskich oraz miejscowa fara. Możliwości stwarzane przez Szlak Piastowski są w mikroregionie wrzesińskim jak dotąd słabo wykorzystywane. Planowane otwarcie muzeum i osady rekonstrukcyjnej w Grzybowie oraz przemyślana promocja w ramach Szlaku mogłyby zdobyć dla Wrześni i okolic nowe, znacznie liczniejsze grupy turystów.

Regionalna turystyka edukacyjna:

Powiat bywa także odwiedzany w ramach (regionalnej) historycznej turystyki edukacyjnej. Program takich wycieczek związany najczęściej z jednym z trzech tematów:

- Powstanie Wiosny Ludów w Wielkopolsce. We Wrześni mieścił się jeden z ważniejszych obozów powstańczych, w jej okolicy rozegrano dwie ważne bitwy: pod Miłosławiem, 30 kwietnia 1848, oraz pod Sokołowem, 2 maja 1848.
- Walka o polskość w okresie zaborów. Września była miejscem rozpoczęcia strajku uczniów wielkopolskich przeciw germanizacji. W tym kontekście odwiedzane są: dawna szkoła pruska we Wrześni (dziś muzeum) i pomnik Dzieci Wrzesińskich w centrum miasta. Celem wycieczek tego rodzaju może stać się także historyczny budynek szkoły w Miłosławiu, także będący miejscem strajku.
- Powstanie wielkopolskie 1918/19. Ludność ziemi wrzesińskiej wzięła masowo udział w tym narodowym zrywie, wrześnianie i ochotnicy z okolic nie tylko wyzwolili wówczas swój region, ale także brali liczny udział w walkach o Gniezno, Żnin, Inowrocław oraz w krwawej bitwie pod Szubinem. Miejscami odwiedzanymi w ramach eksploatacji tego tematu mogą być: cmentarz katolicki we Wrześni (pomnik poległych powstańców Wielkopolskich 1918-19), cmentarz w Gozdowie k. Wrześni: (grób gen. Kazimierza Grudzińskiego, dowódcy 2 Okręgu Wojskowego Powstania, wyzwoliciela Żnina i Łabiszyna), cmentarz w Miłosławiu (grób Władysława Wiewiórkowskiego, dowódcy wrzesińskich oddziałów wyzwalających Gniezno, zmarłego z ran po bitwie pod Szubinem w styczniu 1919).

Turystyka Muzealna:

Muzeum Regionalne we Wrześni nie posiada wprawdzie zbiorów o ponadregionalnym znaczeniu, jednak z jednej strony sam gmach tej placówki jest unikalnym i oryginalnym miejscem pamięci walki o polskość (strajk uczniów wrzesińskich) zaś wizyta w dziale ukazującym pamiątki pradziejów i średniowiecznej historii regionu może być uzupełnieniem zwiedzania piastowskiego grodu w Grzybowie i w ogóle Szlaku Piastowskiego.

Drugie lokalne muzeum na ziemi wrzesińskiej znajduje się w dawnym klasztorze w Pyzdrach. Prócz ekspozycji ilustrującej dawne dzieje tego królewskiego i znaczącego niegdyś miasta (obejmującej m.in. „skarby” srebrnych monet średniowiecznych oraz oryginalne dokumenty monarszych przywilejów jest tu do obejrzenia oryginalne klasztorne urządzenie sanitarne latryna (z unikalnym w Średniowieczu systemem samooczyszczającym) oraz replika armaty średniowiecznej (artylerię użyto po raz pierwszy na ziemiach polskich w roku 1383 właśnie pod Pyzdrami). Miłośnicy muzeów biograficznych mogą zaplanować krótki przystanek na ziemi wrzesińskiej: znajdą oni w Kołaczku skromną Izbę Pamięci Władysława S. Reymonta - tutejszy park i pałac był w latach 1920-1925 własnością polskiego noblisty. Otwarcie muzeum w Grzybowie powiększy liczbę placówek muzealnych o ciekawą ekspozycje archeologiczną.

Turystyka religijna

Mikroregion nie stanowi wprawdzie znaczącego celu turystyki religijnej lub pielgrzymkowej, jednak obecność tutaj lokalnego sanktuarium Matki Bożej Pocieszenia w Biechowie (którym opiekują się paulini) może skłonić grupy tego rodzaju turystów do zaplanowania krótszej wizyty po drodze do znanych miejsc pielgrzymkowych. Ośrodek kultu mieści się w pofilipińskim zespole klasztornym, cześć obrazu MB Pocieszenie jest udokumentowana od około 1700 roku. Ponadto ciekawymi zabytkami sakralnymi są gotyckie świątynie miejskie (farne) we Wrześni i w Pyzdrach oraz kościół pofranciszkański w Pyzdrach.